
Andrzej Matlak

50 lat Instytutu Prawa Własności Intelektualnej Uniwersytetu Jagiellońskiego

Już od przełomu XIX i XX wieku Uniwersytet Jagielloński zajmował wybitną pozycję w sferze badań problematyki prawa własności intelektualnej. Szczególną rolę odegrał tu prof. Fryderyk Zoll (młodszy), który po ukończeniu studiów prawniczych w Krakowie rozpoczął praktykę prawniczą w Urzędzie Patentowym w Wiedniu. W doktrynie wskazuje się, że dziełem prof. Fryderyka Zolla była budowa teorii i konstrukcji polskiego prawa autorskiego, prawa wynalazczego oraz prawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. Był on współtwórcą m.in. ustawy o ochronie wynalazków, wzorów i znaków towarowych z 1924 r., ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji z 1926 r. oraz ustawy o prawie autorskim z 1926 r., które w owych czasach uważano za jedne z najnowocześniejszych w Europie. Kontynuatorami jego prac z zakresu prawa własności intelektualnej byli prof. Stefan Grzybowski oraz prof. Stefan Ritterman. Po drugiej wojnie światowej Andrzej Kopff – pod okiem prof. Stefana Grzybowskiego – uzyskał doktorat, a następnie habilitację i wokół tego tandemu zaczął się tworzyć krąg osób zajmujących się szczegółową analizą problematyki własności intelektualnej¹.

Inicjatorem koncepcji powołania wyspecjalizowanego Instytutu, zajmującego się prawem własności intelektualnej, był prof. Stefan Grzybowski. Na przełomie lat 60. i 70. XX w. pomysł ten uzyskał akceptację Ministerstwa Oświaty i Szkolnictwa Wyzszego, Ministerstwa Kultury i Sztuki, Urzędu Patentowego oraz ówczesnego Rektora Uniwersytetu Jagiellońskiego – prof. Mieczysława Klimaszewskiego, który w powołaniu Instytutu widział wzrost znaczenia Uniwersytetu w skali nie tylko krajowej, ale i międzynarodowej².

Od początku nie budziło wątpliwości, że Instytut ma mieć charakter międzyuczelniany, jednak ze względów organizacyjnych i finansowych zwyciężyła koncepcja o usytuowaniu go w strukturze Uniwersytetu Jagiellońskiego. Przyjęto, że międzyuczelniany charakter Instytutu powinien polegać nie tylko na prowadzeniu badań wspólnymi siłami pracowników nauki z różnych uczelni, lecz także na usytuowaniu obok wyłącznie wewnętrznych form organizacyjnych – Rady Instytutu, szczególnego zespołu dającego jasny obraz międzyuczelnianego, w skali całego kraju, charakteru jednostki oraz mającego zapewniać utrzymanie tego charakteru i należyłą działalność instytucji. W skład Rady Instytutu mieli wchodzić powoływani przez Rektora UJ m.in. profesorowie Uniwersytetu Jagiellońskiego, profesorowie innych uczelni wyższych, a także przedstawiciele Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyzszego, Ministra Kultury i Sztuki, Prezesa Urzędu Patentowego³.

¹ Por. S. Grzybowski, *Instytutu początki...*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Wynalazczości i Ochrony Własności Intelektualnej” 1997/2(69), s. 7–8.

² S. Grzybowski, *Instytutu początki...*, s. 8–9.

³ S. Grzybowski, *Instytutu początki...*, s. 10–11.

Po uzgodnieniu wszystkich szczegółów organizacyjnych Międzyuczelniany Instytut Wynałazczości i Ochrony Własności Intelektualnej został powołany do życia przez Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego 24.03.1972 r.⁴ Pierwszym dyrektorem Instytutu został prof. Andrzej Kopff, a przewodniczącym Rady Instytutu – prof. Stefan Grzybowski.

Początkowo Instytut był samodzielną jednostką naukowo-badawczą Uniwersytetu Jagiellońskiego, a w 1996 r. został włączony w struktury nowo powstałego wówczas Wydziału Zarządzania i Komunikacji Społecznej UJ. W 2002 r. nastąpiła zmiana nazwy jednostki na Instytut Prawa Własności Intelektualnej. Z dniem 1.10.2012 r. Instytut Prawa Własności Intelektualnej został przeniesiony ze struktury Wydziału Zarządzania i Komunikacji Społecznej UJ na Wydział Prawa i Administracji UJ jako nowo powstała Katedra Prawa Własności Intelektualnej, składająca się z czterech zakładów (Zakładu Prawa Autorskiego, Zakładu Prawa Własności Przemysłowej, Zakładu Prawa Informacyjnego oraz Zakładu Prawa Konkurencji i Środków Masowego Przekazu). Tym samym Katedra Prawa Własności Intelektualnej jest nową formą działalności Instytutu.

Zasadnicze piętno na charakterze Instytutu odcisnęli jego pracownicy naukowcy, wśród których należy wymienić w szczególności dyrektorów: prof. Andrzeja Kopffa, prof. Janusza Szwałę (pełniącego funkcję dyrektora w latach 1975–1991), prof. Janusza Bartę i prof. Ryszarda Markiewicza (kierujących jednostką od 1991 r. praktycznie do 2018 r.) oraz pierwszego przewodniczącego Rady Instytutu prof. Stefana Grzybowskiego. Do tego grona można zaliczyć również: prof. Ewę Nowińską, prof. Elżbietę Traple, prof. Izabelę Dobosz, prof. Jerzego Serdę, prof. Michała du Valla.

Należy szczególnie podkreślić, że pracownicy naukowcy Instytutu pełnili istotne funkcje w strukturze Uniwersytetu Jagiellońskiego:

- prof. Andrzej Kopff piastował stanowisko prorektora UJ w okresie od 1981 do 1987 r.;
- prof. Michał du Vall – w latach 2008–2012 – był prorektorem UJ, a wcześniej dziekanem Wydziału Zarządzania i Komunikacji Społecznej UJ (2002–2008);
- prof. Ewa Nowińska była prodziekanem Wydziału Zarządzania i Komunikacji Społecznej UJ w latach 2009–2012.

Instytut, od momentu swojego powstania, jest największym w Polsce specjalistycznym ośrodkiem naukowym zajmującym się problematyką szeroko pojętego prawa własności intelektualnej. Jego pracownicy naukowcy prowadzą badania naukowe z zakresu polskiego, obcego, unijnego i międzynarodowego prawa własności intelektualnej. Obejmują one problematykę: prawa autorskiego i praw pokrewnych, prawa patentowego, prawa znaków towarowych i oznaczeń pochodzenia, wzorów użytkowych, ochrony *know-how*, prawa prasowego (w tym regulacji dotyczących radiofonii i telewizji), ochrony dóbr osobistych, prawa informacyjnego, prawa nowych technologii, prawa antymonopolowego, prawa zwalczania nieuczciwej konkurencji oraz ochrony danych osobowych.

⁴ Zarządzenie Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z 24.03.1972 r. (DU-5-0142-17/72) w sprawie utworzenia w Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie – Międzyuczelnianego Instytutu Wynałazczości i Ochrony Własności Intelektualnej, opublikowane w Dzienniku Urzędowym Ministerstwa Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z 1972 r., poz. 36.

Istotnym nurtem prowadzonej działalności w tym zakresie jest wiele projektów badawczych (grantów) finansowanych z różnych źródeł. Na uwagę zasługują projekty finansowane ze środków instytucji zagranicznych (m.in. Program Ramowy UE – the 6th Framework Programme for Research, Erasmus Mundus Programme, Erasmus + Programme, Norweski Mechanizm Finansowy), spośród których można wymienić:

- Intellectual Property Rights – Helpdesk (IPR Helpdesk);
- NETworking FINancial investors, business experts and support organizations to foster enhanced innovation activity among Europe’s TEXTile and clothing companies (NetFinTex);
- Project „IP-UniLink: Enhancing IP management in EU and BRIC countries to boost Higher Education & Business links and technology transfer, with a view to promote economic and technological cooperation (Projekt IP-UniLink) ;
- Project „PILA Network (Latin American Intellectual Property Network)”;
- „Towards Research and Entrepreneurial University Models in the Russian, Ukrainian and Moldavian Higher Education” (Projekt MERCURY);
- Promoting the international dimension of research in HEIs (Projekt HEIP-LINK);
- China Intellectual Property Management Network (Projekt CIPnet).

Bardzo ważne są również projekty badawcze finansowane przez polskie instytucje naukowe i publiczne (np. Komitet Badań Naukowych, Narodowe Centrum Nauki, Ministerstwo Edukacji i Nauki, Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości, Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka). Spośród przykładowych badań przeprowadzonych dotąd przez pracowników naukowych Instytutu/Katedry można wymienić:

- Nowe problemy prawa autorskiego powstające na tle postępu technicznego ze szczególnym uwzględnieniem nowoczesnych metod komunikacji informatycznej;
- Wpływ i znaczenie dla obecnego oraz przyszłego polskiego prawa własności intelektualnej przystąpienia naszego kraju do światowej Organizacji Handlu (WTO) oraz Układu w sprawie handlowych aspektów praw własności intelektualnej;
- Własność intelektualna jako narzędzie zwiększania innowacyjności i konkurencyjności przedsiębiorstw;
- Konsument wobec nieuczciwych praktyk rynkowych;
- Problemy ochrony prawnej *know-how* w Polsce na tle prawnoporównawczym;
- Ochrona baz danych;
- Pojęcie przeciętnego konsumenta w europejskim prawie wspólnotowym i prawie polskim;
- Prawo autorskie w społeczeństwie informacyjnym;
- Elektroniczne rozpowszechnianie utworu w świetle prawa autorskiego (dostosowanie ustawodawstwa polskiego do regulacji międzynarodowych i unijnych);
- Prawne problemy handlu elektronicznego;
- Wniesienie prawa ochronnego na znak towarowy i patentu na wynalazek jako wkładu niepieniężnego do spółki kapitałowej;
- Charakter prawny zabezpieczeń technicznych przed dostępem do utworów i przedmiotów praw pokrewnych;

- Naruszenia powszechnych dóbr osobistych w związku z działalnością środków masowego przekazu;
- Analiza przypadków naruszania praw własności intelektualnej w publikacjach naukowych w Polsce;
- Kumulatywna ochrona wzorów przemysłowych w prawie własności intelektualnej;
- Pokrewne prawa producenta wideogramu w świetle polskiego i wspólnotowego prawa autorskiego;
- Niekonwencjonalne znaki towarowe;
- Twór architektoniczny i jego twórca;
- Dzieło muzyczne w polskim i europejskim prawie autorskim;
- Prawo prasowe w dobie Internetu;
- Naruszenie patentu na tle prawnoporównawczym;
- Pojęcie utworu w prawie autorskim Wielkiej Brytanii;
- Estetyka a konstrukcja utworu w prawie autorskim.

Obecnie, ze środków Narodowego Centrum Nauki, jest realizowany projekt badawczy: *Naukowy model reformy prawa autorskiego na jednolitym rynku cyfrowym według Dyrektyw UE (2019/35/B/HS5/03671, projekt OPUS 18)*.

Instytut Prawa Własności Intelektualnej UJ, od początku swojej działalności, współpracuje i prowadzi wymianę naukową z różnymi ośrodkami krajowymi i zagranicznymi. Jest ona realizowana m.in. poprzez stypendia i wymianę bezpośrednią. Ścisłe kontakty nawiązywano dotąd z naukowcami z uniwersytetów m.in. w Paryżu, Berlinie, Madrycie, Londynie, Amsterdamie, Waszyngtonie, Tokio, Montrealu, Pradze, Monachium, Budapeszcie, Pawii, Grenoble, Lyonie, Zurychu, Lipsku, Wilnie, Bratysławie. Wielu pracowników naukowych Instytutu było stypendystami Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Patent-, Urheber- und Wettbewerbsrecht w Monachium. Szczególnie we współpracy z Instytutem Maxa Plancka w Monachium możliwe były liczne pobyty stypendialne pracowników naukowych, pomoc w nawiązaniu kontaktów naukowych oraz publikowanie za granicą. Instytut współpracuje także z International Association for the Advancement of Teaching and Research in Intellectual Property (ATRIP).

Równie ważna jest ciągła współpraca pracowników naukowych z krajowymi ośrodkami, instytucjami i ekspertami zajmującymi się szeroko rozumianym prawem własności intelektualnej, związanymi np. z Uniwersytetem Warszawskim, Uniwersytetem Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytetem Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Uniwersytetem Śląskim, Uniwersytetem Wrocławskim, Uniwersytetem w Białymstoku, Ministerstwem Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Urzędem Patentowym RP, Urzędem Ochrony Konkurencji i Konsumentów, Krajową Radą Radiofonii i Telewizji.

Instytut Prawa Własności Intelektualnej UJ od wielu lat uczestniczy w pracach legislacyjnych oraz opiniowaniu projektów aktów prawnych. Ważną częścią tej działalności jest przygotowywanie opinii i ekspertyz prawnych na zlecenie m.in. Sejmu i Senatu RP, Urzędu Rady Ministrów, Rady Legislacyjnej, ministerstw. Pracownicy naukowcy Instytutu opracowują także opinie/ekspertyzy prawne dla sądów, prokuratur, Urzędu Patentowego RP, Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, uczelni wyższych, przedsiębiorstw,

instytucji kulturalnych. Ekspertyzy te dotyczą m.in. stanu prawnego oraz praktyki w Polsce i w innych krajach, projektów umów, oceny ryzyka wszczęcia sprawy sądowej, postępowania przed Urzędem Patentowym RP.

Bardzo istotna dla Instytutu/Katedry jest także działalność dydaktyczna. Pracownicy naukowci jednostki prowadzili dotąd zajęcia dydaktyczne z zakresu prawa własności intelektualnej, prawa cywilnego, prawa gospodarczego i handlowego, prawa mediów, prawa prasowego na 12 wydziałach Uniwersytetu Jagiellońskiego (w szczególności na Wydziale Prawa i Administracji UJ, Wydziale Zarządzania i Komunikacji Społecznej UJ) oraz innych wyższych uczelniach Krakowa.

W strukturze Wydziału Prawa i Administracji UJ jednostka zorganizowała i prowadzi studia magisterskie – **Intellectual Property and New Technologies** (w języku angielskim), studia licencjackie – **Prawo własności intelektualnej i nowych mediów** oraz studia podyplomowe z prawa własności intelektualnej.

Jeśli chodzi o wskazane wyżej studia licencjackie, główną intencją ich utworzenia było dostosowanie oferty programowej Uniwersytetu do nowych potrzeb, jakie pojawiły się w otoczeniu społeczno-gospodarczym w związku z rosnącym znaczeniem własności intelektualnej w innowacyjnej gospodarce opartej na wiedzy. Program nauczania na kierunku **Prawo własności intelektualnej i nowych mediów** został opracowany pod kątem nauczania praktycznych umiejętności w zakresie ochrony, komercjalizacji i egzekwowania praw własności intelektualnej przy istotnym uzupełnieniu oferty dydaktycznej o przedmioty z zakresu ekonomii i zarządzania, marketingu, reklamy oraz prawa nowych mediów i informatyki. Studenci kończący te studia mogą kontynuować kształcenie na studiach magisterskich w szczególności w dziedzinie zarządzania lub administracji. Istnieje również możliwość poszerzania swojej wiedzy na kierunku **Intellectual Property and New Technologies**, który od roku akademickiego 2018/2019 (dzięki bazie pracowników naukowych Katedry Prawa Własności Intelektualnej) został uruchomiony wspólnie przez Wydział Prawa i Administracji UJ, Urząd Patentowy RP oraz Światową Organizację Własności Intelektualnej (WIPO). Są to trzysemestralne, anglojęzyczne studia magisterskie, które stanowią jeden z dziewięciu programów tego typu na całym świecie. Studia są skierowane do osób posiadających dyplom licencjata lub magistra w dziedzinie prawa, administracji, ekonomii, IT lub innych pokrewnych kierunków.

Kluczową sferą aktywności Instytutu / Katedry Prawa Własności Intelektualnej UJ jest działalność wydawnicza. Od wielu lat jednostka redaguje czasopismo prawnicze „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Prawa Własności Intelektualnej”, które stanowi kontynuację serii „Prace z Wynalazczości i Ochrony Własności Intelektualnej” wydawanej od 1973 r. w ramach serii głównej „Zeszytów Naukowych Uniwersytetu Jagiellońskiego”. Pod tą nazwą w latach 1973–2003 zostały wydane 83 zeszyty. Ze względu na zmianę wydawcy w okresie od 2003 do 2007 r. czasopismo pojawiało się jako „Prace Instytutu Prawa Własności Intelektualnej Uniwersytetu Jagiellońskiego” (zeszyty 84–100), a od zeszytu 101 ukazuje się pod obecną nazwą, w nowej szacie graficznej. Do tej pory pojawiło się 155 numerów tego periodyku.

Od połowy 2008 r. czasopismo wydawane jest jako kwartalnik przez Wolters Kluwer Polska i regularnie trafia do rąk czytelników. Na łamach Zeszytów są omawiane wszystkie aspekty prawa własności intelektualnej (m.in. prawa autorskiego i praw pokrewnych, prawa własności

przemysłowej, prawa ochrony konkurencji, prawa mediów, prawa nowych technologii oraz prawa informacyjnego). Publikowane teksty koncentrują się na różnych problemach prawa własności intelektualnej prezentowanych z perspektywy prawa międzynarodowego, unijnego oraz krajowego. Wspólnym mianownikiem tych publikacji jest wysoki poziom naukowy, przejrzystość argumentacji i zaangażowanie w bieżące problemy prawa własności intelektualnej, które pozostaje w bardzo bliskich związkach z działalnością twórczą oraz rozwojem technologii.

Do tej pory w tym czasopiśmie ukazało się ponad 900 artykułów oraz 40 monografii. Ponad 150 artykułów opublikowano w językach: angielskim, niemieckim i francuskim. Autorami tekstów są najwybitniejsi naukowcy i eksperci afiliowani w krajowych i zagranicznych uczelniach wyższych oraz instytucjach naukowych, wyróżniający się młodzi badacze prawa własności intelektualnej, dla których publikacja w Zeszytach jest często początkiem udziału w debacie naukowej, a także praktycy (m.in. sędziowie, adwokaci, radcowie prawni, rzecznicy patentowi), którzy wzbogacają je istotnymi aspektami praktycznymi. Szeroka formuła sprawia, że Zeszyty są forum dyskusji na temat jednej z najbardziej dynamicznie rozwijających się dziedzin prawa. Swoje artykuły opublikowało tu dotąd ponad 450 autorów, z czego ponad 85 z zagranicy.

W ciągu prawie pięćdziesięciu lat zmieniał się skład Redakcji. Pierwszym redaktorem naczelnym był prof. Andrzej Kopff, który pełnił swoją funkcję w latach 1973–1977. Następnie obowiązki te wykonywał prof. Jerzy Serda (w latach 1978–1990) i prof. Janusz Barta (w latach 1990–2006). Od 2006 r. redaktorem naczelnym jest prof. Andrzej Matlak.

W uznaniu dla wysokiego poziomu merytorycznego czasopisma oraz praktyki respektowania zasad etycznych dotyczących publikacji naukowych Zeszyty zostały wpisane do międzynarodowej bazy *European Reference Index for the Humanities and Social Sciences* (ERIH+). Znalazły się również w ministerialnym wykazie czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych. Obecnie za publikację w Zeszytach autor otrzymuje 70 punktów.

Z działalnością Instytutu bardzo mocno związana jest Biblioteka, której specjalistyczne zbiory z zakresu prawa własności intelektualnej są jednymi z największych w Europie. Biblioteka w latach 1972–2006 była jednostką w strukturze organizacyjnej Międzyuczelnianego Instytutu Wynalazczości i Ochrony Własności Intelektualnej UJ. Następnie – w okresie od 2006 do 2009 r. – funkcjonowała w strukturze Wydziałowej Biblioteki Wydziału Zarządzania i Komunikacji Społecznej UJ, a w latach 2009–2012 ponownie w ramach Instytutu Prawa Własności Intelektualnej UJ. Od października 2012 r. Biblioteka została usytuowana w strukturze Wydziałowej Biblioteki Wydziału Prawa i Administracji UJ jako WBP – Sekcja Prawa Własności Intelektualnej. Należy podkreślić, że mimo tych licznych zmian w strukturze organizacyjnej Uniwersytetu Jagiellońskiego zbiory biblioteczne zawsze pozostawały zlokalizowane w budynkach, w których mieściła się siedziba Instytutu / Katedry Prawa Własności Intelektualnej UJ. Podczas kilku remontów sukcesywnie zmieniano m.in. wystrój wnętrz i wyposażenie Biblioteki, tak aby mogła ona jak najlepiej spełniać swoje funkcje i być miejscem przyjaznym dla jej użytkowników⁵.

⁵ Por. B. Jewuła, *Biblioteka przy Katedrze Prawa Własności Intelektualnej UJ*, <https://ipwi.uj.edu.pl/biblioteka/historia-biblioteki> (dostęp: 9.02.2022 r.).

Ogromnym atutem Biblioteki są jej specjalistyczne i pod wieloma względami wyjątkowe zbiory. W 2021 r. liczyły one około 20 tys. pozycji książkowych i ponad 200 tytułów czasopism polskich i zagranicznych. W ostatnich latach w Bibliotece dostępne są elektroniczne bazy danych, wśród których znalazły się ważne i znaczące bazy prawnicze: angielskojęzyczna baza Westlaw (od 2007 r.) oraz niemieckojęzyczna baza Beck online (od 2012 r.). Obie te bazy były wcześniej lokalnie kupowane przez pracowników Instytutu Prawa Własności Intelektualnej w ramach ich projektów badawczych i to właśnie ze strony Instytutu i jego Biblioteki wyszła inicjatywa zakupu tych baz dla całej społeczności akademickiej Uniwersytetu Jagiellońskiego, w tym także studentów. Wspomniane bazy stanowią nieocenione źródła wiedzy o charakterze naukowym i bieżącej informacji prawniczej⁶.

Na koniec należy podkreślić, że od początku istnienia Instytutu ważną rolę w życiu środowiska prawniczego odgrywają otwarte piątkowe zebrania naukowe. Są one miejscem spotkań i naukowych dyskusji specjalistów z zakresu prawa własności intelektualnej z całej Polski i z zagranicy. Podczas tych zebrań dyskutowane są m.in. przygotowywane przez pracowników naukowych (z różnych uniwersytetów) rozprawy doktorskie i habilitacyjne. W ostatnich dwóch latach spotkania odbywają się zdalnie, za pośrednictwem platformy internetowej, stwarzając możliwość szerokiego uczestnictwa w nich nie tylko naukowcom (z wielu ośrodków akademickich), ale również praktykom zajmujących się prawem własności intelektualnej (np. sędziom, adwokatom, radcom prawnym, rzecznikom patentowym), doktorantom i studentom.

---

⁶ B. Jewuła, *Biblioteka...*